

lirli ölçüde taraftar bulan ve İbn Hazm gibi büyük bir hukukçunun şahsında ve eserlerinde İslâm hukuk doktrininde bugün sahip olduğu ilmî yeri alan Zâhirî mezhebi, sonraki asırlarda hukukî ihtiyaçlara cevap veremediği için taraftarlarını kaybetmiş ve ortadan kalkmıştır (bk. ZÂHİRİYYE).

Eserleri. Birçok eser telif ettiği anlaşılan Dâvûd'un 150 kadar eserinin adı İbn Nedîm tarafından zikredilmiştir (*el-Fihrist*, s. 271-272). Bunlardan bir kısmı diğer kitaplarının alt başlıkları, bazıları da risâle şeklinde çalışmalar olsa bile bir hayli eserinin olduğu anlaşılmaktadır. İbn Hazm bunların yekûnünün 18.000 varına ulaştığını söylemektedir. Ancak bu eserlerinin hiçbirini günümüze kadar gelmemiştir. Bunlar arasında *el-İzâh* (15 cilt), *el-İfşâh*, *Kitâbü'l-Uşûl*, *ez-Zeb'ani's-sünneti ve'l-aḥbâr* (4 cilt), *er-Red 'alâ ehli'l-İfk*, *Şifâtü ahlâkı'n-nebî*, *İbtâlû'l-kıyâs*, *İbtâlû't-taklîd*, *Haberü'l-vâhid* ve *ba'zuhûl mûcibün li'l-ilm*, *el-Müt'a*, *el-'Umûm ve'l-ḥuşûş* kaynaklarda adları geçen önemli eserleridir. Fikhî görüşleri öğrencileri tarafından sonraki nesillere intikal ettirilmiş, Muhammed eş-Şattî (ö. 1307/1889-90) talebelerinin rivayetlerinden hareketle Dâvûd'un görüşlerini bir araya getirmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 271-272; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 369-375; XIII, 274; Şirâzi, *Ṭabakâtü'l-fukahâ*, s. 92; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 296-298; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, V, 75-77; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 255-257; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIII, 97-108; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz* (Ömer), s. 253-254; Sübkî, *Ṭabakât*, II, 284-293; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 47-48; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 422-424; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 47-48; Süyûtî, *Ṭabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 253-254; Dâvûdî, *Ṭabakâtü'l-müfessirin*, I, 166; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'ade*, II, 312; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1839; Muhammed eş-Şattî, *Risâle fî mesâ'il-i İmâm Dâvûd ez-Zâhirî*, Şam 1330/1912, tür.yer.; Brockelmann, *GAL*, I, 194-195; *Suppl.*, I, 312; Sezgin, *GAS*, I, 521; Abdülkerîm Zeydan, *el-Medhal*, Bağdad 1402/1982, s. 179-181; I. Goldziher, *Zâhirîler* (trc. Cihad Tunç), Ankara 1982, s. 24-35 ve tür.yer.; Ömer A. Feruh, "Zâhirîlik" (trc. Ahmet Demirhan), *İslâm Düşüncesi Tarihi*, İstanbul 1990, I, 311-325; Muhammed Ebû Zehre, *İbn Hazm, hayâtühü ve 'aşruhu* [baskı yeri ve yılı yok] (Dârü'l-fikri'l-Arabî), s. 49-52; Nüreddin İtr, "Dâvûd el-İşbehanî ve ḥaḳikatü'l-mezhebi'z-Zâhirî", *Mecelletü Külliyyeti'd-Dîrasâtü'l-İslâmiyye ve'l-'Arabîyye*, IV, Dübey 1992, s. 15-34; R. Strothmann, "Zâhirîye", *İA*, XIII, 456-459; J. Schacht, "Dâvûd b. 'Alî b. Khalaf", *EI*² (İng.), II, 182-183.

NÜREDDİN İTR

DÂVÜDİ, Abdurrahman b. Muhammed

(عبد الرحمن بن محمد الداودي)

Ebü'l-Hasen Abdurrahmân
b. Muhammed b. Muzaffer
b. Dâvûd el-Büşencî
(ö. 467/1075)

Buhârî'nin
el-Câmi'u's-şâhih'inin râvisi,
muhaddis ve fakih.

374 yılı Rebülâhbirinde (Eylül 984) Herat yakınlarındaki Büşenc (Füşenc, Büsenc) kasabasında doğdu; büyük dedesi Dâvûd b. Ahmed'e nisbetle Dâvûdî diye şöhret buldu. Herat, Nisâbur, Bağdat, Gazne gibi ilim merkezlerine tahsil gagesiyle defalarca seyahat etmiş, Büşenc'de Ebû Saîd Yahyâ b. Mansûr'dan, Bağdat'ta Ebû Hâmîd el-İsferâyînî'den, Nisâbur'da Ebû't-Tayyib Sehl es-Su'lûkî'den, Merv'de Abdullah b. Ahmed el-Kaffâl'den fıkıh dersleri almıştır. Altı yaşında iken Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'ini, daha sonra Abd b. Humeyd'in *el-Müsned*'ini ve Dârimî'nin *es-Sünen*'ini hocası ve Firebrî'nin talebesi İbn Hammûye es-Serahsî'den Büşenc'de iken dinlediği ve bu eserlerin intikalinde yegâne âlî* isnad sahibi olduğu bildirilmiştir. Bu sebeple Abdülgâfir el-Fârisî'nin, "Buhârî'nin *eş-Şâhih*'ini Dâvûdî'den icâzet yoluyla almak, Ebû Sehl el-Hafsî'den semâ yoluyla almaktan daha makbuldür" dediği rivayet edilmiştir. Dâvûdî Bağdat'ta yıllarca kalmış ve oranın tanınmış muhaddislerinden hadis tahsil etmiş, Nisâbur'da da Hâkim en-Nisâburî ve Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den hadis almıştır. Burada ayrıca hem Sülemî'nin hem de Ebû Ali ed-Dekkâk'ın tasavvufî sohbetlerinde bulunmuştur.

Dâvûdî Büşenc'e dönünce tahsil ettiği ilimleri okutmaya başlamış, hadis ve fıkıh dersleri yanında zikir ve sohbet halkaları da kurmuştur. Kadı ve muhaddis Abdullah b. Yûsuf el-Cürcânî onun asrının bilgini, fakih, edebiyat ve tefsirde önder, Horasan hadisçileri içerisinde yegâne âlî isnad sahibi bir muhaddis olduğunu söylemiştir. Şiirleri de bulunan Dâvûdî, Şâfiî fikhî ve âlimler arasındaki ihtilâflar konusunda otorite ve güvenilir bir muhaddis, iyi bir araştırmacı idi. Öğrendiklerini çeşitli yollarla halka aktarmış, fetva vermiş, vaaz etmiş ve talebe yetiştirmiştir. Kaynaklarda kitap yazdığı söylenmekte, fakat herhangi bir eserinin adı verilmemektedir. *Şâhih-i Bu-*

ḥârî'nin meşhur râvisi Ebû'l-Vakt es-Siczî onun talebesi olup adı geçen eseri Dâvûdî'den okuyarak rivayet etmiştir. Dâvûdî Şevval 467'de (Haziran 1075) Büşenc'de vefat etti.

Sünnete uygun zâhidâne bir hayat süren Dâvûdî Allah'ın zikrini dilinden düşürmezdi. Kaynaklarda Nizâmülmülk'ün de kendisini ziyaret edip saygı gösterdiğinden söz edilen Dâvûdî'nin ünlü Selçuklu vezirine şunları söylediği rivayet edilir: "Allah seni kulları üzerine hâkim kıldı. Kıyamet günü sana onlar hakkında sorulacak şeylere nasıl cevap vereceğini her an düşünmelisin".

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VIII, 296; Sem'ânî, *el-Ensâb*, V, 263-264; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 487; İbnü's-Salâh, *Ṭabakâtü'l-fukahâ* 'i-Şâfi'iyye, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 537, vr. 107^a-108^b; Zehebî, *el-'İber*, II, 322; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XVIII, 222-226; a.mlf., *el-Müştebeh*, I, 100; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 295-296; Sübkî, *Ṭabakât*, V, 117-120; İsnevî, *Ṭabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 525-526; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 112; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, V, 99; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 327.

SELMAN BAŞARAN

DÂVÜDİ, Ahmed b. Nasr

(أحمد بن نصر الداودي)

Ebü Ca'fer Ahmed b. Nasr
ed-Dâvûdî el-Esedî
(ö. 402/1011)

Mâlikî fakihî.

Aslen Mesile veya Biskire'dendir. Esedî nisbesi, bir bölümü Kuzey Arabistan'dan gelerek İfrîkiye'ye yerleşen Benî Esed kabilesiyle ilgili olmalıdır. Dâvûdî'nin herhangi bir âlimden ders görmediği, üstün gayret ve zekâsıyla kendi kendini yetiştirip fıkıh, hadis, kelâm ve Arap dili sahalarında eser verecek düzeye eriştiği bilinmektedir. Yaşadığı devirde Kuzey Afrika'da hüküm süren Şîi Fâtîmîler'e karşı olduğu ve bu idareye boyun eğdikleri için memleketi ulemâsına eleştiriler yönelttiğine dair rivayetlerden dö-neminin siyasî olaylarına duyarsız kalmadığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen bu sebeple hayatının büyük bir kısmını Trablusgarp'ta geçirdikten sonra Tilimsân'a göç etmiş ve vefatına kadar orada kalmıştır. Dâvûdî'nin kabri Bâbü'lakabe civarındadır.

Dâvûdî, bazı klasik kaynaklarla Ziriklî ve Âdil Nüveyhiz gibi çağdaş biyografi yazarları tarafından, aynı adı taşıyan Mâ-

likî fakihleri Ebû Ca'fer Ahmed b. Nasr b. Ziyâd el-Hewârî (ö. 307/919) ve Ebû Ca'fer Ahmed b. Nasr ed-Dâvûdî ile (ö. 314/926 veya 317/929) karıştırılmıştır. Ebû'l-Muhsin Muhammed Şerefeddin de Dâvûdî ile ilgili makalesinde (bk. bibl.) Dâvûdî ile Hewârî'nin biyografilerini birleştirerek bazı yanlış tesbit ve yorumlarda bulunmuştur.

Eserleri. Dâvûdî'nin günümüze ulaşan en meşhur eseri *Kitâbü'l-Emvâl*'dir. Fetva mecmuaları gibi soru-cevap usulüyle düzenlenen eserin üslûbundan, soruların sorulup cevapların verildiği mecliste bulunan üçüncü bir kişi, muhtemelen bir talebesi tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan veya tartışma konusu olan meselelere dair fetvaları ihtiva ettiği için devrinin din anlayışını, toplum yapısını ve sosyokültürel değerlerini yansıtmaları bakımından da önemli bir eserdir. Özellikle İfrîkiye, Endülüs ve Sicilya topraklarının hukukî statüsü ile ilgili kısmı dikkati çeken eser dört bölümden meydana gelmektedir. On kısımdan oluşan birinci bölümde ganimet, humus, enfâl, iktâ, ölü toprakların ihyası vb. konular ele alınmakta; dört kısımdan meydana gelen ikinci bölümde divan teşkilâtı, çeşitli savaş gelirleri, İfrîkiye, Endülüs ve Sicilya topraklarının hukukî statüsü vb. hususlarla ilgili meseleler incelenmekte; on bir kısımdan teşekkül eden üçüncü bölümde savaş hükümleri genel başlığı altında toplanabilecek bazı konularla zekât mevzuu değerlendirilmekte; üç kısımdan ibaret olan dördüncü bölümde ise sahipleri bilinmeyen, gasp veya terk edilmiş toprak ve malların durumuyula meşrû yollardan çalışıp kazanmak ve Allah yolunda harcamalarda bulunmanın faziletine temas edilmektedir. İncelediği meselelerin delillerini nâdiren kaydeden müellif, çoğunlukla İmam Mâlik ve Sahnûn'un icthadlarına dayanmakla birlikte yer yer diğer müctehidlerin görüşlerini de zikretmektedir. Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân*'ında ganimet, fey vb. nin dağıtımıyla ilgili olarak *Kitâbü'l-Emvâl*'den iktibaslar yapmıştır.

Rabat'taki el-Hizânetü'l-âmme (Evkâf bölümü, nr. 98, vr. 78) ve Madrid'deki Escorial Kütüphanesi'nde (nr. 1165, vr. 56) eksiksiz birer yazma nüshası bulunmaktadır. Karaçi'deki Library of the Islamic Research Institute'ün Escorial'den temin ettiği mikrofilm ise ilk kırk beş va-

raktan ibaret olup son kısmı eksiktir. İkinci bölümün "Zikru İfrîkıyye ve'l-Endelüs ve Şikâlliyye" başlığını taşıyan üçüncü kısmı Fransızca tercümesiyle birlikte Hasan Hüsnü Abdülvehhâb ve Ferhât ed-Deşrâvî ("Le Régime foncier en Sicile au Moyen Age [IXe et Xe siècles]", *Etudes d'Orientalisme*, II, 401-444), dördüncü bölümün "Zikrû'l-emvâlî'iletî lâ yu'rafû erbâbühâ..." başlığını taşıyan birinci kısmı da Ferhât ed-Deşrâvî ("Kitâb fi'l-emvâl ve'l-mekâsib", *Haşliyyâtü'l-Câmi'ati't-Tûnisîyye*, sy. 4, s. 83-100) tarafından yayımlanan eserin tamamını Rızâ Muhammed ve Sâlim Şehâde neşretmişlerdir (Rabat 1988).

Dâvûdî'nin günümüze ulaşan diğer önemli eseri de İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*'nın muhtasar bir şerhi olan *en-Nâmî fi şerhi'l-Muvaṭṭa'*'dır. Trablusgarp'ta iken telif ettiği bu eserin tesbit edilebilen yegâne nüshası Fas'taki Karaviyyin Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 175). Sezgin, Tunus'taki Zeytûne Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 10486), klasik kaynaklarda adı geçmeyen *el-Es'ile ve'l-ecvibe* adlı fıkha dair bir eserinin yazma nüshasını kaydetmektedir (GAS, I, 482). Kaynaklarda adlarına rastlanan diğer eserleri de şunlardır: *en-Naşiha fi şerhi'l-Buhârî* (Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'i üzerine yapılmış ilk şerhlere aittir); *el-Vâ'î fi'l-fıkḥ*; *el-İzâh fi'r-red 'ale'l-Kaderiyye*; *Kitâbü'l-Uşûl*; *Kitâbü'l-Beyân*.

BİBLİYOGRAFYA :

Dâvûdî, *Kitâbü'l-Emvâl* (nşr. Rızâ Muhammed — Sâlim Şehâde), Rabat 1988; Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik*, I, 48; IV, 623-624; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 87-88, 495, 501, 512, 540; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzhêb*, s. 35; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, I, 110; Kehlâlê, *Mu'cemû'l-mû'el-lifin*, II, 194-195; H. H. Abdul Wahab — F. Dachraoui, "Le Régime foncier en Sicile au Moyen Age (IXe et Xe siècles)", *Etudes d'Orientalisme dédiées à la mémoire de Lévi-Provençal* (nşr. Le Centre National de la Recherche Scientifique), Paris 1962, II, 401-444; Sezgin, GAS, I, 482; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemû a'lâmi'l-Cezâ'ir*, Beyrut 1980, s. 141; Hifnâvî, *Ta'rifü'l-halef bi-ricâlî's-selef*, Beyrut 1402/1982, II, 101-102; Muhammed el-Âbid el-Fâsî, *Fehresü maḥtūṭâtî Hizâneti'l-Karaviyyîn*, Dârülbeyzâ 1399/1979, I, 181-182; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lâmü'l-Mağribi'l-'Arabî*, Rabat 1399-1403/1979-83, III, 13-14; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fetullah), I, 264; Abul Muhsin Muhammed Sharfuddin [Sharafuddin], "Abû Ja'far al-Dâvûdî's Kitâb al-'Amwâl", *IS*, IV/4 (1965), s. 441-448; Ferhât ed-Deşrâvî, "Kitâb fi'l-emvâl ve'l-mekâsib", *Haşliyyâtü'l-Câmi'ati't-Tûnisîyye*, sy. 4, Tunus 1967, s. 83-100.

DÂVÜDÎ, Muhammed b. Ali

(محمد بن علي الداودي)

Şemsüddîn Muhammed b. Ali
b. Ahmed el-Misrî ed-Dâvûdî
(ö. 945/1539 [?])

Ṭabakātü'l-müfessirîn adlı
eseriyle tanınan âlim.

Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Kahire'de yetiştiği, Süyûtî'nin tanınmış talebeleri arasında yer aldığı ve ömrünü burada geçirdiği anlaşılmaktadır. Zamanın önde gelen muhaddislerinden sayılan ve fıkıh açısından Şâfiî mezhebine mensup olan Dâvûdî'nin Mâlikî olduğu da ileri sürülmüştür.

Hocası Süyûtî'nin hayatı hakkında yazdığı bir kitabın kapağına düşülen kayda göre Dâvûdî'nin 28 Şevval 945'te (19 Mart 1539) vefat ettiği ve Nasr Kapısı dışında (Kahire) bulunan Fîrûz Mezarlığı'na defnedildiği anlaşılmakta ise de İbn Tolun Muhammed b. Ali'nin 947 (1540) yılı olayları arasında 18 Rebîülâhîr (22 Ağustos) günü Şam Camii'nde Dâvûdî için gıyabî cenaze namazı kılındığını zikrettiği ve bu iki tarih arasında on beş aydan fazla bir süre bulunduğu dikkate alınır, bu tesbiti ihtiyatla karşılamak gerekmektedir. Nitekim bu tarihin 946 olduğu, 945 şeklindeki kaydın sehiv eseri olduğu da ileri sürülmüştür (Gazzî, s. 72-73).

Dâvûdî'nin en önemli eseri *Ṭabakātü'l-müfessirîn*'idir. Kaynakların belirttiğine göre hocası Süyûtî, ashtaptan itibaren bütün müfessirlerin biyografilerini içine alacak bir kitap yazmaya başlamış, fakat tamamlayamamıştır. 136 müfessirin hayatını ihtiva eden bu çalışmayı Dâvûdî temize çekmiş, daha sonra da hocasının sonuçlandıramadığı işi kendisi ele alarak bu eserini telif etmiştir. 704 müfessirin biyografisine yer verilen eserin tertibinde alfabetik sıra gözetilmiş, müfessirlerin hayatları hakkında kısa bilgi verilirken eserleri ve ilmi yönleri daha geniş şekilde ele alınmıştır. Eserde biyografiler incelenirken faydalanan kaynak ve müelliflerin adlarına da işaret edilmiştir. *Ṭabakātü'l-müfessirîn* Ali Muhammed Ömer'in tahkikiyle neşredilmiştir (I-II, Kahire 1392/1972). Dâvûdî'nin, hocası Süyûtî'nin hayatına dair geniş bir eser telif ettiği ve Tâceddin İbnü's-Sübkî'nin (ö. 771/1370) *Ṭabakātü's-Şâfi'îyyetü'l-kübrâ* adlı eserine bir zeyil yazdığı da kaynaklarda zik-